

# Integratie geen thema om Duitse stemmen te winnen

Van onze correspondent Merlijn Schoonenboom – 08/09/09, 22:11

**De Berlijnse wijk Neukölln is de laatste jaren opgeknapt. Maar de werkloosheid onder jonge immigranten blijft groeien. 'Het is een gevaarlijke situatie.'**

De stemming wordt opeens verhit. Een vragensteller, een oudere man, staat op en zegt boos: 'Wij proberen te integreren, maar u wilt ons niet integreren.'

Applaus. Zoals dat eerder ook al klonk bij thema's als 'Duitsland moet weg uit Afghanistan' en racisme op het werk. En bij kwestie rond de vermoorde Egyptische Marwa Al-Sherbini (32), die in juli in een rechtszaal in Dresden door een rechts-extremist werd doodgestoken: 'Waar waren de Duitse politici toen? Nergens.'

Het is een klein, maar vol zaaltje in het 'Duits-Arabisch centrum' in het Berlijnse stadsdeel Neukölln. Het is vooral gevuld met veelal oudere mannen van Arabische herkomst, en met twee rijen twintigers en een handvol jonge vrouwen met hoofddoek. Aan een tafel voorin de zaal zitten vijf politici, kandidaten voor de Duitse Bondsdag voor dit kiesdistrict.

Neukölln, een uitgestrekt stadsdeel waar immigranten wonen uit 160 verschillende culturen, is in een paar jaar uitgegroeid tot de bekendste immigrantenwijk van Duitsland. Het Duitse debat rond integratie is sterk in opkomst geraakt, nadat het lang volledig werd genegeerd. Op deze politieke avond, waarop de kandidaten zich voorstellen aan hun kiezers, is het zelfs het enige onderwerp waarover gesproken wordt.

De teneur is duidelijk: het is moeilijker geworden. Zoals bezoeker Sami Atres (20) het na afloop tijdens de maaltijd op de binnenplaats formuleert: 'Toen ik opgroeide, waren de woonwijken in de stad nog gemengd. Maar mijn moeder is in Neukölln onderwijzer, en zij heeft geen enkele Duitser meer in haar klassen.' Atres vindt dat de culturen in Berlijn steeds meer langs elkaar heen leven: 'Het voelt alsof de bruggen tussen de groepen verdwijnen.'

## MEER OVER

### Buitenland



**Ophef om agenten die psychotische man doodslaan**



**Mexicaanse topcrimineel El Chapo mogelijk doodgeschoten**



**Verlaten Russisch cruiseschip op drift**

### Oudste man van Benelux (110) overleden

Cookies  
op  
Volkskrant.nl

Volkskrant.nl maakt gebruik van cookies, onder andere om de website te analyseren, het gebruiksgemak te vergroten en advertenties te tonen. Je geeft door gebruik te blijven maken van deze website, of door op 'ga verder' te klikken, toestemming voor het gebruik van cookies. Wil je meer informatie over cookies en hoe ze worden gebruikt, bekijk dan ons [cookiebeleid](#).



de toman *Arabboy*, waarin Günel Yasinim Balci (34), een uit Neukölln afkomstige jeugdwerkster, de keiharde wereld beschreef van Arabische jongeren op straat.

Maar hoe meer de buurt als 'problematisch' in de openbaarheid is gekomen, des te sneller de veranderingen gingen. In nog geen drie jaar tijd zijn tal van hippe cafeetjes opgedoken tussen de moskeeën. Delen van Neukölln zijn geliefd geworden bij studenten en kunstenaars. Om de goedkope huur en om de contrasten, die door sommigen als 'spannend' worden aangemerkt: rijkelijk gedecoreerde oud-Duitse huizen naast sombere blokken in DDR-stijl; grimmig kijkende hangjongeren naast een galerie voor nieuwe Duitse kunst.

Tekenend is dat in een buurttheater het toneelstuk *Arabboy* nu voornamelijk door buurtjongeren wordt opgevoerd. De hoofdrolspeler is een ex-scholier van de Rütli-school, die in 2006 symbool werd voor de landelijke integratieproblematiek. Docenten stuurden politici een brandbrief: lesgeven was onmogelijk geworden, angst voor geweld voerde de boventoon.

In korte tijd vloeide geld – en mogelijkheden – naar Neukölln. De Rütli-school is flink opgeknapt. Lof oogstte ook de aanpak van burgemeester Heinz Buschkowsky (SPD). En de scholier/acteur in *Arabboy* zegt nu: 'Ik wil dat de kids zeggen: hey, die gast was echt *Scheisse* vroeger, maar hij heeft nu iets van zichzelf gemaakt.'

En toch. De ochtend van de dag waarop in het Duits-Arabisch centrum de bezorgdheid klinkt, presenteert de eerste Duitse minister voor Integratie, Maria Böhmer, een rapport. Het gaat over arbeidskansen voor migrantenjongeren. De glimlach van Böhmer (CDU) wijkt gedurende de persconferentie niet van haar gezicht. Maar ze zegt: de werkloosheid is onder migranten veel groter. 'Onderwijs is de oplossing, maar veel kinderen van immigranten blijken niet goed toegerust voor een opleiding, onder andere door taalachterstand.'

Met andere woorden: Neukölln mag dan verbeteringen laten zien, de werkloosheid onder jonge migranten zal de komende regeerperiode een van de

grote problemen voor de Duitse steden worden.

Op de politieke avond in Neukölln is de problematiek direct terug te horen. Een 'sociale tijdbom', noemt een – zelf succesvolle – jongeman (19) de werkloosheid rondom hem. Hij vraagt de politiek waarom niet meer wordt gedaan aan integratie op scholen. De aanwezige SPD-politicus Fritz Felgentreu, classicus en al jaren politicus in Neukölln, klinkt al even dramatisch: 'We zijn niet succesvol geweest.' Hij spreekt zelfs van een gevaarlijke situatie en zegt vastbesloten: 'Het is mijn missie dat te veranderen.'

Felgentreu had daarom graag gezien dat integratie een thema zou zijn bij de Bondsdagverkiezingen op 27 september. Maar het is in de campagne compleet afwezig. Waarom? 'Het is nu blijkbaar geen thema waarmee je veel stemmen kunt winnen', denkt Felgentreu. De eveneens aanwezige CDU-Bondsdagkandidaat Nader Khalil zegt: 'Er is de afgelopen jaren veel gedaan, maar altijd als een reactie, niet een actie. De economische situatie is nog te goed geweest. Daarom wordt deze jeugdwerkloosheid nog steeds niet als een echt brandend thema gezien.'

Tijdens de maaltijd in Neukölln vraagt men zich af of er een diepere oorzaak is voor het ontbreken van het integratiethema. Een oudere Palestijn, die vindt dat het racisme is toegenomen 'sinds de val van de Muur', zegt: 'Integratieproblemen worden hier vaak versluierd. En als we wat zeggen, dan zijn we gelijk antisemiet.' Een ander vertelt over zijn ervaringen met discriminatie en de woede die hij voelt. 'Ik heb liever dat openlijk over die woede gesproken kan worden. Anders voel ik me niet serieus genomen.'

De roep om openheid is vaker te horen geweest in het Duitse integratiedebat. Maar, zegt migratieonderzoeker Holger Kolb, al speelt integratie sinds kort een hoofdrol in de Duitse politiek, de toon is in Duitsland niet agressief en polemisch geworden zoals dat in Nederland na 2001 is gebeurd. 'Integratiepolitiek is in Duitsland nooit ideologisch bedreven, eerder pragmatisch en technocratisch.'

Of meer 'openheid' altijd helpt? In het Duits-Arabisch centrum ontstaat een onverwachte 'polemie', als de enigszins omstreden CDU-kandidaat Stefanie Vogelsang de zaal kritisch toespreekt. Ze heeft het over de onduidelijke financiering van sommige moskeeën in de buurt: 'Jullie moeten niet willen dat je kind geïndoctrineerd wordt door een verkeerde ideologie.' Ze zegt: 'Ik heb zelf gezien dat er op 11 september 2001 werd gedanst.'

Onzin, roepen de aanwezigen. Het is het moment dat de oudere man opstaat, en de stemming in de zaal omslaat.

[Volg de Volkskrant op Twitter](#)

[Word vriend van de Volkskrant op Facebook](#)



Aanbevelen 0

## BUITENLAND »

ALLE ARTIKELEN

### Mexicaanse topcrimineel El Chapo mogelijk doodgeschoten



De Mexicaanse topcrimineel Joaquín 'El Chapo' Guzmán is mogelijk omgekomen bij een schietpartij in Guatamala. Dat meldde de Mexicaanse ...

### Syrische staatstv interviewt steeds weer zelfde 'anonieme boze burger'



Als de camera's van de Syrische staatstelevisie op straat in Damascus draaien nadat er een aanslag is geweest, maakt een man zich los uit de ...

**Lees ook** Assad duikt op in Duitse documentaire: 'Ik heb niet voor deze oorlog gekozen' - 21/02/13

**Lees ook** Tientallen doden bij aanslagen in Damascus - 21/02/13

### Duitse economische krimp bevestigd



De Duitse economie, de grootste van Europa, is in het vierde kwartaal van vorig jaar met 0,6 procent op kwartaalbasis gekrompen. Dat maakte het ...

### Australische zwemploeg nam verboden slaappillen



UPDATE Australische zwemmers hebben toegegeven het verboden kalmeringsmiddel Stilnox te hebben gebruikt. Ze namen de pillen tijdens een ...

**Lees ook** Australische dopingzondaars riskeren vijf jaar cel - 12/02/13

### Gitarist Magic Slim (75) overleden



De Amerikaanse bluesgitarist Magic Slim is donderdag op 75-jarige leeftijd overleden in een ziekenhuis in Philadelphia. Dat meldde zijn manager ...

### Alle ogen zijn gericht op ziekenhuis, maar geen spoor van Chavez



Bij het militaire ziekenhuis in Caracas hoopt iedereen een glimp van zijn beroemdste patiënt op te vangen. Maar het enige teken dat de ...

**Lees ook** Hugo Chavez onverwacht terug in Venezuela - 18/02/13

**Lees ook** Tegenstander Chavez wil president in het openbaar zien - 14/02/13

### 'VN niet aansprakelijk voor uitbraak cholera Haïti'

### Laura Bush wil niet meewerken aan campagne homohuwelijk